

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – grov stöld m.m. (återreseförbudets längd vid utvisning pga. brott)

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motparter

1. PB

Medborgare i Litauen
Frihetsberövande: Häktad
Saknar känd postadress i Sverige

Ombud och offentlig försvarare:
Advokaten PL

2. IK

Medborgare i Litauen
Frihetsberövande: Häktad
Saknar känd postadress i Sverige

Ombud och offentlig försvarare:
Advokaten AD

Saken

Grov stöld m.m.

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 22 januari 2016 i mål B 10561-15

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, bestämmer att PB och IK ska förbjudas att återvända till Sverige utan tidsbegränsning, alternativt att återreseförbudets längd ska bestämmas till längre tid än den av hovrätten bestämda.

Frågan i målet

Den fråga som enligt min uppfattning är av intresse ur prejudikatsynpunkt är under hur lång tid de tilltalade, som är EES-medborgare, efter beslut om utvisning inte ska få återvända till Sverige.

Bakgrund

PB är, genom hovrättens dom, dömd för grov stöld i två fall, förberedelse till grov stöld, brukande av falsk urkund, vapenbrott och brott mot utlänningslagen till fängelse i två år och sex månader.

IK är, genom hovrättens dom, dömd för grov stöld, häleri, grovt brott, häleri, brukande av falsk urkund och brott mot utlänningslagen till fängelse i ett år och tre månader.

Tingsrätten beslutade att de båda tilltalade skulle utvisas ur riket och förbjudas att återvända hit under tio år.

I denna del anförde tingsrätten följande.

Såväl PB som IK är tidigare utvisade ur landet. De har båda två brutit mot detta förbud och återvänt hit. De har också gjort sig skyldiga till allvarlig och organiserad brottslighet. De ska därför på nytt utvisas ur landet. Åklagaren har bara begärt att de utvisas i tio år. Med tanke på att de överträtt ett tidigare förbud att återvända hit och på nytt begått brott i organiserad form finns egentligen skäl att utvisa dem på längre tid än tio år. Tingsrätten anser dock inte att skälen för detta är så starka att rätten bör gå utöver åklagarens yrkande. De ska därför båda två utvisas och förbjudas att återvända hit inom tio år från dagen för denna dom.

Åklagaren överklagade tingsrättens dom och yrkade bl.a. att de båda tilltalade skulle utvisas ur riket med förbud att återvända hit utan tidsbegränsning.

De tilltalade överklagade tingsrättens dom och yrkade bl.a. att den tid under vilken de förbjuds att återvända till riket bestäms till en kortare tid än vad tingsrätten beslutat.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom i denna del. En nämndeman var skiljaktig och ville för PB del bestämma fängelsestraffets längd till tre år samt återreseförbudets längd till 15 år.

När det gäller frågan om återreseförbudets längd anförde hovrätten följande.

Som tingsrätten har kommit fram till ska såväl PB som IK utvisas ur landet. Den omständigheten att de överträtt tidigare förbud att återvända hit och dessutom på nytt begått brott i organiserad form talar i viss mån för att nu bestämma en längre tid för återreseförbudet. Utan närmare stöd i praxis för ett sådant synsätt samt med beaktande av att de är EES-medborgare och att den nu aktuella brottsligheten inte kan sägas tillhöra de allvarligaste brotten, anser hovrätten emellertid att det är tillräckligt att tiden för återreseförbudets längd bestäms till tio år. Tingsrättens dom ska därför inte ändras i fråga om utvisning.

Grunderna för mitt överklagande

Rättsliga utgångspunkter

Ett beslut om utvisning på grund av brott ska innehålla ett återreseförbud för utlänningen att återvända till Sverige. Förbudet kan gälla för viss tid eller utan tidsbegränsning och gäller både EES-medborgare och andra utlänningar än EES-medborgare (8 a kap. 8 § utlänningslagen [2005:716])¹.

Enligt förarbetena till bestämmelsen ska återreseförbudet som huvudregel tidsbegränsas; återreseförbud utan tidsbegränsning bör i allmänhet meddelas endast i samband med en dom som avser särskilt allvarlig brottslighet eller i fråga om utlänningar som tidigare har begått mycket allvarlig brottslighet. Tidsbegränsade förbud bör i normalfallet bestämmas till fem år. Återfallsrisken och den dömdes samhällsfarlighet är de faktorer som framhålls i förarbetena som avgörande för tidsbestämningens omfattning (prop. 1979/80:96 s. 65 f. och s. 101). Även den dömdes personliga förhållanden och den anknytning den dömden har till landet kan vägas in vid bedömningen (se NJA 1992 s. 615). I senare förarbeten till utlänningslagen betonas att varaktigheten av förbudet rimligen måste bestämmas så att tiden inte går ut kort efter det att den dömden frigges från verkställigheten av fängelsestraffet, då utvisningen annars framstår som meningslös (prop. 1993/94:159 s. 25).

Enligt en av Borgeke m.fl. presenterad och av ett par hovrätter framtagen tabell bör återreseförbudets längd uppgå till fem år om straffvärdet är mindre än två års fängelse, till tio år om straffvärdet är två till fem års fängelse och till femton år om straffvärdet är mellan fem och åtta års fängelse. Om straffvärdet överstiger åtta års fängelse bör återreseförbudet inte tidsbegränsas. Det framhålls att även andra omständigheter än straffvärdet av brottsligheten kan spela en betydelsefull roll och att tabellen endast ska tjäna som utgångspunkt vid bedömningen (Martin Borgeke, Catharina Månsson och Georg Sterzel, Studier rörande påföljdspraxis m.m., 5 uppl., s. 1216).

¹ Paragrafen infördes genom SFS 2014:198 (se prop. 2013/14:82) och motsvarar tidigare gällande 8 kap. 13 § utlänningslagen.

I NJA 1992 s. 615 hade en person dömts för narkotikabrott till fängelse i ett år. Hovrätten hade meddelat ett tidsobegränsat återreseförbud. Med hänvisning till uttalandena i förarbetena om att tidsobegränsade återreseförbud i allmänhet endast bör tillgripas i samband med en dom som avser särskilt allvarlig brottslighet eller i fråga om utlänningsomständigheter som tidigare begått mycket allvarliga brott fann Högsta domstolen att utvisningen skulle förenas med en begränsning av tiden för återreseförbudet. Högsta domstolen betonar att vissa hänsyn kan tas till utlänningsomständigheterna personliga förhållanden när återreseförbudets längd ska bestämmas. Högsta domstolen slog vidare fast att om det, som i det aktuella fallet, bedöms föreligga synnerliga skäl för utvisning trots mångårig vistelse i landet, ligger det redan däri en anvisning om att förbudstiden bör sättas relativt lång. Högsta domstolen bestämde återreseförbudets längd till 10 år.

I RH 1999:109 hade en person dömts för grovt koppleri till fängelse i tre år. Hovrätten ansåg att det med hänsyn till brottets allvarliga art, risken för fortsatt brottslighet och den kränkning som brottet inneburit fanns sådana synnerliga skäl att, trots den tilltalades starka anknytning till landet, utvisa den tilltalade för all framtid.

I underrättspraxis förekommer det i vissa fall att återreseförbudets längd begränsas med hänvisning till att den dömda är EES-medborgare samt till den grundläggande EU-rättsliga proportionalitetsprincipen (se bl.a. RH 2007:14, RH 2009:112, RH 2011:70, Göta hovrätts dom den 5 januari 2011 i mål B 3541-10 och Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 22 maj 2012 i mål B 961-12). Huruvida EES-medborgarskap med hänvisning till den inskränkning i den fria rörligheten inom EU ett återreseförbud innebär, generellt bör föranleda ett begränsat återreseförbud liksom under vilka omständigheter tidsobegränsade återreseförbud bör kunna meddelas för EES-medborgare är oklart. I det s.k. rörlighetsdirektivet, som gäller EES-medborgare, (Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier) finns ingen reglering beträffande längden av återreseförbud (jfr dock beaktandesats 27, som emellertid tar sikte på skyldigheten för medlemsstaterna att införa regler kring upphävande och omprövning av återreseförbud i vissa fall, se art. 32 i rörlighetsdirektivet samt 12 kap. 16 a § utlänningslagen).

Min bedömning

Vid bedömningen av återreseförbudets längd ska, som anges ovan, beaktas återfallsrisken, den dömdes samhällsfarlighet och i viss utsträckning den dömdes personliga förhållanden, såsom anknytningen till Sverige.

I förarbetena till utlänningslagen anges att tidsobegränsade återreseförbud i allmänhet bör meddelas endast i samband med en dom avseende särskilt

allvarlig brottslighet eller i fråga om utlänningar som tidigare har begått mycket allvarlig brottslighet. Dessa uttalanden innebär å ena sidan att tillgripande av tidsobegränsade återreseförbud endast bör ske med stor restriktivitet och å andra sidan att det inte finns något absolut hinder mot att meddela tidsobegränsade återreseförbud även om det inte är fråga om särskilt allvarlig brottslighet. Enligt min uppfattning ges således utrymme för att också andra omständigheter kan leda till tidsobegränsade återreseförbud. Sådana omständigheter bör kunna vara, exempelvis, att en utlänning kommit till Sverige enbart i syfte att begå allvarliga brott, liksom att utlänningen genom sin inresa brutit mot ett tidigare meddelat återreseförbud och begår nya brott av inte bagatellartad natur i riket.

De bägge tilltalade har båda dömts för delaktighet i grova stölder eller förberedelser till grova stölder av dyrbara bilar och vattenskotrar, vilka efter att ha givits falska identiteter i form av nya registreringsskyltar och chassinummer skulle föras ur landet av transportörer. De tilltalade har i samband härmed brukat falska id-kort. Brottsligheten har varit organiserad och välplanerad och, när det gäller PB, pågått under en längre tid.

Genom att resa in i Sverige har de båda tilltalade dessutom brutit mot tidigare meddelade återreseförbud från Sverige, vilka meddelats i samband med att de tilltalade tidigare dömts för stöld och förberedelse till grov stöld avseende samma slags brottslighet som omfattas av denna dom. PB har även tidigare dömts för brott mot utlänningslagen för att ha uppehållit sig i riket i strid med tidigare meddelat återreseförbud.

PB dömdes den 7 mars 2008 för bl.a., stöld och häleri till fängelse i två månader. Han dömdes därefter den 2 april 2009 för bl.a. stöld till fängelse i två månader samt utvisning med förbud att återvända hit före den 2 april 2014. Utvisningen verkställdes den 3 maj 2009. Han dömdes senast den 2 maj 2011 för förberedelse till stöld, brukande av falsk urkund och brott mot utlänningslagen till fängelse i tre månader. Utvisningen verkställdes återigen den 24 maj 2011.

IK dömdes den 15 juni 2012 för häleri till fängelse i två månader. Han dömdes senast den 27 augusti 2013 för förberedelse till grov stöld till fängelse i ett år och sex månader samt utvisning med förbud att återvända hit före den 3 juli 2018. Utvisningen verkställdes den 15 mars 2014.

De bägge tilltalade har, trots förbud att uppehålla sig i Sverige, rest in i Sverige för att fortsätta sin brottsliga verksamhet här, vilken innebär tillgrepp av fordon och fordonstillbehör för vidare transport utom riket.

De bägge tilltalade är såväl EU-medborgare som EES-medborgare. I målet har inte framkommit vare sig att de tilltalade har någon anknytning till Sverige

eller att deras personliga förhållanden på annat sätt borde beaktas vid bestämmande av återreseförbudets längd.

Vid beslut om utvisning från en EES-stat görs skillnad mellan det fallet att den tilltalade är EES-medborgare och att han eller hon är medborgare i en stat utanför EES. Detta återspeglas också i den svenska regleringen om utvisning i utlänningslagen (se bl.a. 8 a kap. 1-5 §§). Regleringen i utlänningslagen om återreseförbud är emellertid tillämplig oavsett om den utvisade är EES-medborgare eller inte. Till skillnad från hovrätten anser jag att det inte finns skäl att vid bedömningen av återreseförbudets längd generellt beakta att de utvisade är EES-medborgare. Att utvisning med förbud att återvända till Sverige typiskt sett utgör ett men för EES-medborgare eftersom beslutet innebär en inskränkning i den fria rörligheten inom EU/EES bör inte föranleda att återreseförbudet bestäms till kortare tid än om den dömde inte varit EES-medborgare. Ett sådant synsätt bör inte anses stå i strid med vare sig den EU-rättsliga proportionalitetsprincipen eller rörlighetsdirektivet, även med beaktande av den restriktiva tolkning som ska ske av möjligheterna till begränsning av den fria rörligheten genom utvisning av EES-medborgare (se bl.a. NJA 2009 s. 559 och NJA 2014 s. 415).

Vid en sammanvägning av ovan angivna omständigheter och särskilt med beaktande av de förhållandevis allvarliga brott de tilltalade begått, den mycket höga återfallsrisken, att de tilltalade brutit mot tidigare meddelade återreseförbud och att syftet med inresan i Sverige varit att här fortsätta med organiserad brottslighet anser jag att ett tidsobegränsat återreseförbud bör kunna meddelas de tilltalade eller att återreseförbudets längd i vart fall bör bestämmas till längre tid än 10 år.

Skälen för prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar (Peter Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Frågor om utvisning och bestämmande av återreseförbudets längd är vanligt förekommande i domstolarna.

De förarbetsuttalanden som finns när det gäller bestämma av återreseförbudets längd är knappa och hänvisar till i första hand samhällsfarlighet, risk för återfall och i viss mån anknytning till landet (jfr prop. 1979/80:96 s. 65 f. och s. 101 samt prop. 1993/94:159 s. 25). Frågan om klagande riktlinjer gällande hur utvisningstiden ska bestämmas diskuterades i samband med införande av nu gällande utlänningslag utan att regeringen, mot bakgrund av att det finns så

många olika omständigheter som kan inverka på bedömningen, ansåg det möjligt att lämna några ytterligare sådana (prop. 1993/94:159 s. 25).

Som anges ovan har i underrättspraxis i några fall utvisningstiden satts ned med hänvisning till att fråga varit om en EES-medborgare (se bl.a. RH 2007:14, RH 2009:112, RH 2011:70, Göta hovrätts dom den 5 januari 2011 i mål B 3541-10 och Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 22 maj 2012 i mål B 961-12). I flertalet fall synes dock hänsyn inte tas till att den utvisade är EES-medborgare vid bestämmande av återreseförbudets längd. Någon ledning när det gäller denna fråga ges inte i förarbetena till lagstiftningen.

Högsta domstolen har i NJA 1992 s. 615 slagit fast att narkotikabrott som föranlett fängelse i ett år inte är ett så allvarligt brott att ett tidsobegränsat återreseförbud kan meddelas samt att om det bedömts föreligga synnerliga skäl för utvisning trots mångårig vistelse i landet, ligger redan däri en anvisning om att förbudstiden bör sättas relativt lång. Något ytterligare avgörande av Högsta domstolen som närmare utvecklar vilka omständigheter som ska ha betydelse för återreseförbudets längd finns inte.

Enligt min uppfattning vore det för en enhetlig och förutsebar rättstillämpning angeläget med av vägledande uttalanden av Högsta domstolen när det gäller hur återreseförbudets längd ska bestämmas, under vilka förhållanden ett tidsobegränsat återreseförbud kan meddelas samt om och i vilken utsträckning hänsyn bör tas till att den utvisade är EES-medborgare vid bestämmande av återreseförbudets längd (se även Borgeke m.fl., a.a. s. 1215 f. och Roberth Nordh, Blendow Lexnova Expertkommentar – Straffrätt, juli 2008).

Sakomständigheterna i målet är väl utredda, varför målet är lämpligt för en prövning i Högsta domstolen.

Sammanfattningsvis skulle en prövning av överklagandet vara av stor vikt för ledning av rättstillämpningen.

Bevisuppgift m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift samt mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd.

Anders Perklev

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm

Södertörns åklagarkammare i Stockholm (AM-64031-15)

Kammaråklagaren Björn Ankarling